

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук із соціальних комунікацій,

професора Мітчук Ольги Андріївни

на дисертаційну роботу

Бондар Ольги Вікторівни

на тему **«Соціокомунікаційні аспекти функціонування літературних, книжкових і журналістських нагород в Україні»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 06 Журналістика

за спеціальністю 061 Журналістика

Актуальність теми дисертації.

Вважаю, що з науково-практичної перспективи обрана дисертанткою О. Бондар тема є актуальною, позаяк різні види нагород – конкурси, премії, рейтинги – в журналістській та видавничій сферах відіграють важливу роль у формуванні відповідних медіаполів зокрема і культурного поля загалом, сприяють розвитку книговидання та медіасфери. Нагороди покликані знайомити різні аудиторії із вартісними суспільно значущими творами та їхніми авторами – письменниками та журналістами. Так, 2023 року завдяки Пулітцерівській премії, присудженій українським журналістам, увага світу була привернута до українського Маріуполя в облозі. Тож теоретичне осмислення принципів, засад, напрямів функціонування нагород сприяє удосконаленню їх організації, піднесення авторитету в суспільстві, інституціональному зміцненню.

Ознайомлення з джерельною базовою роботи показало, що літературні, книжкові та журналістські нагороди тривалий час не були в полі зору українських науковців. Зазвичай у наукових публікаціях про них згадувалося лише побіжно, системні знання фактично були відсутні. Натомість інтерес до них різних груп: видавців, книготорговців, письменників, критиків, медійних

осіб та читачів зростає. Усе це засвідчує потребу в проведеному дослідженні, затребуваність його результатів.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації їх достовірності та новизни.

Фактично здобувачка вперше поставила за мету усебічно дослідити нагороди з інституціонального та соціокомунікаційного аспектів, результатом чого стала її дисертація, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Ольга Бондар значно розширила професійне уявлення про нагороди, їхні сутнісні характеристики, функції та чинники впливу.

Серед конкретних здобутків, які визначають наукову новизну результатів дисертації Ольги Бондар, можна виокремити таке:

- виявлено сутнісні характеристики та на їх підставі сформульовано авторську концепцію нагороди як інституції;
- змодельовано загальну типологію нагород за різними типоформувальними характеристиками, особливу увагу приділено функціональному кластеру типології, де можливі функції нагород поділено на ринкові, інституціональні, соціальні та ідеологічні;

Дисертантка доклалася до розбудови базової термінології, запропонувавши уточнені авторські дефініції понять «літературна премія», «книжкова премія», «журналістська премія», «літературний конкурс», «книжковий рейтинг».

Дисертація поглиблює розуміння специфіки функціонування відомих нагород в українському соціокомунікаційному просторі, виявляє їх зреалізований та нереалізований потенціал. І нарешті – вона містить рекомендації з підвищення комунікаційної ефективності та інституціональної стійкості українських нагород.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження було виконане на кафедрі журналістики та філології Сумського державного університету в межах наукової теми кафедри «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи»

(номер державної реєстрації 0121U111164) під керівництвом професора, доктора наук і соціальних комунікацій Емілії Огар.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційній роботі досліджено інституціональні характеристики літературних, книжкових та журналістських нагород у соціокомунікаційній, а також їхній вплив на професійну та культурну комунікацію в Україні. Авторка досягла визначеної мети дослідження, успішно виконала поставлені завдання та повністю опанувала методологію і практику наукової діяльності.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (дев'яти підрозділів) висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки.

Вступ дисертації має чітку структуру, яка містить всі необхідні елементи для адекватної оцінки змісту роботи. Дисертація вибудована логічно і послідовно, її структура сприяє найкращому та повному викладу теми. Три основні розділи дають змогу розглянути явище нагород зусібіч: у першому розділі – як об'єкт наукової рецепції, у другому – як інституцію, у третьому – як соціальну комунікацію.

Перший розділ «Нагорода як об'єкт наукової рецепції» авторка дисертації присвятила огляду джерел, із яких значна частина не введених досі в українське наукове поле англomовних наукових праць закордонних дослідників, що сприяє інтеграції української науки в світову, обміну здобутками та досвідом між країнами. В цьому ж розділі запропоновані уточнені дефініції, семантичну невпорядкованість яких було виявлено в роботах попередників, знайдені й описані сутнісні характеристики як інституції.

Другий розділ «Нагорода як інституція» є, так би мовити, сетом інституціональних компонент нагороди: типології, функцій, чинників впливу. Ольга Бондар логічно та послідовно сформувала ширше уявлення про те, чим є літературні, книжкові та журналістські нагороди в соціокомунікаційному

полі. Важливо зазначити, що функціонал українських літературних конкурсів верифіковано проведенням О. Бондар опитуванням українських авторів, які брали в них участь (241 особа). Окрім виявлених базових функцій літературних, книжкових і журналістських нагород, український літературний конкурс у відповідях респондентів відобразився наявністю й унікальними. На особливу увагу заслуговує матеріал підрозділу 2.3 «Виклики інституціональній стійкості», в якому авторка сформулювала свої думки та певною мірою рекомендації щодо актуальних і досить болючих проблем виживання українських нагород у сучасних вкрай несприятливих умовах.

Беззаперечно цінність становить *третій розділ* роботи «Нагорода як соціальна комунікація», присвячений особливостям функціонування літературних, книжкових та журналістських нагород в українському соціокомунікаційному просторі. Викладені тут зібрані й опрацьовані фактичні дані, а також висновки мають виразний прикладний характер. Так, на прикладах було показано, що українські видавці зацікавлені в перекладах лауреатів світових премій і у виданні невідомих авторів, якщо вони одержали перемогу в літературному конкурсі. Також Ольга Бондар на базі аналізу каналів комунікації відомих українських премій, конкурсів і рейтингів (Шевченківська премія, «Книжка року» та ін.) продемонструвала, що нагороди здебільшого не використовують усі переваги соціальних мереж і власних сайтів для забезпечення комунікаційної ефективності. Ці прикладні дані підкреслюють затребуваність запропонованих у підрозділі 3.3 «Шляхи оптимізації функціонування і зміцнення інституціональної стійкості нагород» рекомендацій.

Висновки дисертації є вдалим узагальненням ціннісних характеристик проведеного дослідження і справляють позитивне враження. Так само позитивно можна оцінити такі складові дисертації, як список використаних джерел та додатки. Особливу увагу хотілось би звернути на посторінкові посилання, використовувані авторкою для уточнень і пояснень, прямо не пов'язаних із дослідженням, вони додають тексту інформативності й цікавості.

У роботі дотримано усі вимоги наказу МОН України від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

Оцінка змісту дисертації її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

Робота Ольги Бондар повністю відповідає вимогам Стандарту вищої освіти зі спеціальності 061 «Журналістика» та напряму досліджень освітньо-наукової програми. Дисертація є завершеною науковою працею, яка демонструє особистий внесок здобувачки у дослідження соціокомунікаційних аспектів функціонування різних нагород.

За результатами перевірки тексту дисертації на текстові збіги можна зробити висновок, що робота є результатом самостійних досліджень авторки і не містить фальсифікації, компіляції, фабрикації чи плагіату. Посилання на думки, результати досліджень та тексти інших авторів належно оформлені.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертація написана українською мовою, а стиль відповідає вимогам наукового викладу. Текст логічний, послідовний і зрозумілий, що дуже важливо, якщо його будуть використовувати практики (а наявні в роботі практичні рекомендації свідчать про намагання здобувачки розв'язати проблеми не лише на теоретичному, а й на практичному рівнях).

Оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження загалом висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, із яких 5 статей опубліковано в українських фахових виданнях, 1 (англійською мовою) – в зарубіжному, 9 викладено в матеріалах і тезах конференцій.

Публікації надають повне уявлення про погляди здобувачки на об'єкт дослідження та пов'язані з ним проблеми, а також демонструють їхню еволюцію упродовж 2018–2024 років. Тривалість дослідження, моніторингу українського інформаційного простору надає висновкам та узагальненням особливої переконливості. Як і дисертація загалом, статті здобувачки свідчать про глибокий аналіз обраної проблематики, демонструють глибоке занурення

в тему та вміння здійснювати якісний пошук необхідних матеріалів. Публікації належно оформлені та засвідчують дотримання принципів доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи наукову та практичну значущість отриманих результатів, маю все ж певні зауваження і питання до дисертантки:

1. Ознайомлення з текстом дисертації показує, що літературним і видавничим нагородам у ній приділено більше уваги, ніж журналістським. Чим здобувачка може пояснити цей дисбаланс?

2. Можливо, матеріал підрозділу 3.1 «Нагороди в українському інформаційному просторі» варто було полати в першому розділі, в якому дисертантка описує сутнісні характеристики нагороди як інституції.

3. Чи можна виміряти ефективність нагород, ступінь їхньої впливовості на професійне середовище і на суспільство загалом? Чи проводилися в Україні відповідні соціологічні дослідження? Чи конкурсні комітети ініціюють та замовляють таку соціологію?

4. Варто було перенести з додатків в основний текст інфографіку, що демонструє важливі результати опитування, проведеного здобувачкою. Це б увиразнило їхній аналіз.

Проте ці зауваження не применшують наукову та практичну цінність результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що дисертація Ольги Вікторівни Бондар «Соціокомунікаційні аспекти функціонування літературних, книжкових і журналістських нагород в Україні» є якісним, завершеним, концептуальним і перспективним дослідженням.

За своєю актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною, вона повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, згідно з пунктами 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р., і заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 061 «Журналістика».

Офіційний опонент:

доктор наук із соціальних комунікацій, професор, в. о. завідувача кафедри інформаційного права та юридичної журналістики
Національного університету водного господарства та природокористування

Ольга МІТЧУК

